РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Гочо Недев Гочев, Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методи“ на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен 'доктор' в област висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Славянски езици (руски език)

Автор: Соня Николова Христова

Тема: Социолингвистични аспекти на речевия етикет (руско-английски паралели)

Научен ръководител: доц. д-р Дорка Иванова

Настоящата рецензия е написана и представена въз основа на заповед N 2723 от 13.10.2017 г. на Ректора на ЮЗУ «Неофит Рилски» и на решение от първото заседание на Научното жури по процедурата от 17. 10. 2017 г. (Протокол N 1).

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Соня Николова Христова завършва средно образование в гр. Петрич. През 1981 - 1985 г. придобива квалификация специалист по руска филология и учител по руски език и литература с втора специалност български език и литература в ПУ „Паисий Хилендарски“ – гр. Пловдив. През 2004 – 2009 г. завършва Английска филология в ЮЗУ “Неофит Рилски “ – гр. Благоевград. В периода 2013 – 2017 г. е редовен докторант по руски език към катедра „Славистика”, Филологически факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски”, която приключва с настоящия дисертационен труд.

Според предоставените документи докторантурата е протекла в съответствие със законовите изисквания. Докторантката е изпълнила всичките си задължения, спазени са и процедурите, предписани от законовите разпоредби.

2. Актуалност на тематиката

Актуалността на дисертацията произтича преди всичко от факта, че се вписва в тематиката за взаимодействието на езика и обществото – проблем, за който все още има много нерешени въпроси. Речевият етикет е разгледан в исторически и съпоставителен план, което дава възможност да се проследи важна за социолингвистичните проучвания проблематика – развитието и спецификата на определен сегмент на руската и английската култура, който е съществен за изясняване процесите на тяхното формиране.

Актуалността определя и значимостта на целта, която си поставя авторката в изследването - изясняване ролята на социалния фактор за речевото поведение и речевия етикет на руското дворянство и английската аристокрация през XIX век. Или по-конкретно: „да бъде постигната научно издържана обосновка на хипотезата, че социалните маркери влияят върху речевото поведение на комуникантите“. (Автореферат, с. 8).

Решаването на поставената цел се опира на подробно разписани задачи, реализацията на които предполага достатъчно логичен и последователен анализ на проблематиката и получаване на адекватни резултати: теоретично обосноваване на проблема за взаимодействието между езика и обществото; определяне същността на понятията „социален маркер“, „речеви етикет“, „речево поведение“; конкретен анализ на речевото поведение на руското дворянство и английската аристокрация през XIX век и т.н.

3. Познаване на проблема

Докторантката е проучила прецизно научната литература, имаща отношение към темата на дисертацията. Включени са разработки на западноевропейски, руски и български автори, разглеждащи значими за теоретичната основа на дисертационния труд проблеми: социолингвистични параметри на речевото общуване; същност на социалните детерминанти на

речевото общуване, на социалните маркери и на речевия етикет. Смятам, че в работата си авторката демонстрира добро познаване на теорията и вещина при използването на библиографските източници. Общото впечатление е, че тя успешно се ориентира в сложните тези в съвременната социолингвистика.

4. Методика на изследването

Дисертационният труд е базиран на подходящи за целта и задачите, а също и резултатни за изследвания материал научни методи – социолингвистичен, съпоставителен и описателен.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Структурата на работата е в съответствие с изискванията за научните изследвания от този тип. Предлаганият дисертационен труд е с обем 277 страници и е разпределен в следните части: увод, четири глави, заключение, библиография (218 заглавия) и приложения (4).

Изложението с логична последователност разкрива проблематиката на дисертацията и тезите на авторката. **Уводът** обосновава избора на темата, актуалността, поставя целите и задачите, посочва обекта, предмета, методите и източниците на изследването. Определени са научният принос, теоретичното значение и практическата приложимост на изследването. **Първа глава** е теоретична база на конкретния анализ: представен е научният апарат; направен е обзор на основните теоретични положения на социолингвистичната наука; подробно е разгледана спецификата на речевото поведение и речевия етикет; формулирана е подходяща схема за системно и последователно описание и съпоставяне на изследвания материал. **Втора глава** е посветена на анализа на речевото поведение на руското дворянство през XIX век, а **третата** – разглежда речевото поведение на английската аристокрация през XIX век. Тези глави имат идентична структура, системно описваща етикетните формули за обръщение, извинение и благодарност и

техните социални маркери: социално-йерархична принадлежност, пол, възраст, семейни и роднински отношения. Компетентно се коментира социално-речевият манталитет на комуникантите на базата на конкретен речеви материал. В **четвърта глава** въз основа на наблюденията от втората и третата се прави съпоставка на речевото поведение на руското дворянство и английската аристокрация през XIX век, която представя общото и различното в речевия етикет за обръщение, извинение и благодарност. Всяка от главите е съпроводена от изводи, произтичащи от изложението. **Заключението** представлява обобщение на резултатите от анализа и накратко излага съдържателната характеристика на разработваната проблематика. **Приложенията** представят в табличен вид основните моменти на дисертационния труд.

Изследваната проблематика несъмнено се нуждае от разработка и смятам, че дисертацията е успешен опит за анализ и обобщаване на значителен по обем материал по темата.

Работата притежава теоретична значимост и практическа приложимост, което може да се конкретизира в следните моменти.

1. Изследването анализира речевия етикет и речевото поведение на конкретни обществени прослойки (руското дворянство и английската аристокрация) в конкретен времеви период (XIX век) и определя тяхната специфика, което несъмнено е важно за изясняване на развитието и общата характеристика на етикета и речевото поведение в социолингвистичната теория.

2. Съпоставителният анализ е също плюс в тази посока, тъй като той разкрива общото и различното за етикета и речевото поведение на руското дворянство и английската аристокрация и по такъв начин предоставя

конкретни наблюдения, необходими за изясняване на общите закономерности и особеностите на тяхното формиране и развитие.

3. Заслуга на дисертантката е изчерпателното описание на формулите за обръщение, извинение и благодарност в руския и английския аристократичен речев етикет през XIX век и анализирането им въз основа на критерии, опиращи се на определени социални маркери.

4. Дисертацията предполага и обогатяване на представата на читателя за социално-историческата картина в Русия и Англия през XIX век, за протичащите там социални процеси и тяхното влияние върху езика.

5. Изследването и неговите резултати могат да бъдат използвани както за по-нататъшни социолингвистични проучвания, така и при подготовката на спецкурсове по социолингвистика.

Някои бележки.

Струва ми се, че темата на дисертацията „Социолингвистични аспекти на речевия етикет (руско-английски паралели)“ в известна степен е некоректно формулирана, тъй като предполага изчерпването на всички проблеми, които са свързани с този аспект в руския и английския език.

Искам да обърна внимание и на някои неточности, свързани най-вече с недостатъчно внимателно редактиране на текста. Например *изволь*, *извольте* присъства в работата в параграфите, анализиращи етикетните формули за извинение (стр. 135, 236, 238). Справката в лексикографските източници и корпусите не показва такова значение или употреба. Навярно авторката е подведена от английския превод. Примерът на стр. 216 съдържа *извините-с*, а по-долу се коментира *извольте*; на стр. 217 примерът *Катя (Анне Сергеевне) — Я одна виноватая! Я записку носила! польстилась,* ***Извольте!*** (А.П.Чехов „Безотцовщина”) не съвпада с чеховите текстове, които открих, в тях е *простите*. Смущават ме също не съвсем прецизирани като изказ

формулировки (например целта - Дис., стр.11), не разграничаването на език и реч (Дис., стр. 10), терминът *вежливост*, употребата на *родствен* (за семейство, племе, народ и под.) вм. *роднински* ('който се отнася до роднина или до роднинство') и други подобни. Текстът се нуждае и от техническа дообработка. По принцип коментарите биха могли да бъдат по-стегнати, без излишни повторения, а изводите след главите по-прегледно подадени.

Всичко това са бележки, които не са от особено значение за резултатите на изследването, и те не се отразяват върху общото положително впечатление от работата. Ако сметне за необходимо, авторката би могла да се съобрази с тях при евентуалното публикуване на труда.

6. Пубикации и участие в научни форуми

Представени са 4 научни публикации, което напълно покрива законовите изисквания. Те включват съществени проблеми и основни приносни моменти от дисертационния труд и са публикувани в авторитетни наши и чужди издания - трите в България, едната в Русия.

7. Авторефератът отразява достоверно и систематизирано структурата, съдържанието и основните резултати от изследването.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертацията е сериозна и самостоятелна работа, показваща добра библиографска осведоменост, умение за анализ, формулиране на изводи и обобщения. Трябва положително да оценим обективно приносния характер на изследването. Трудът е успешен и отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и съответния правилник на ЮЗУ «Неофит Рилски». Смятам за напълно обосновано присъждането на образователната и научна степен „доктор" на Соня Николова Христова в област висше образование 2. Хуманитарни науки; 2.1. Филология; научна специалност Славянски езици (руски език).

Велико Търново
14. 11. 2017 г.

проф. д-р Г. Н. Гочев